



Validation and Standardization of Intellectual Humility Scale (CIHS)

Esmail Soleimani¹  | Haniye Pakravan² 

- ¹. **Corresponding Author:** Associate Professor, Faculty of educationl & psychology, Department of Psychology, Urmia University, Urmia, Iran. **Email:** soleymany.psy@gmail.com
- ². PhD student in psychology, Faculty of educationl & psychology, Department of Psychology, Urmia University, Urmia, Iran. **Email:** hanie.pakravan@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
<p>Article type: Research</p> <p>Received: ۲۴ August ۲۰۲۳ Revised: ۰۲ November ۲۰۲۳ Accepted: ۲۲ November ۲۰۲۳ Published: ۲۶ November ۲۰۲۳</p> <p>Keywords Intellectual Humility, Normalization, Gratitude, Self-Efficacy.</p>	<p>Objective: The purpose of this research is to standardize and validate the intellectual humility scale. Intellectual humility means that a person knows and admits that he is not superior or better than others, and that he does not become arrogant in the field of thought, judgment, feeling, and special attachment to his thoughts and opinions, because it deprives him of the possibility of impartial judgment.</p> <p>Method: The current research is applied in terms of purpose and correlational in terms of method. The statistical population of the research included all students of Urmia University in ۱۴۰۲-۱۴۰۳, of which ۳۳۰ people were selected through available sampling. Data were collected online. The tools used were intellectual humility scale and communication humility scale, self-efficacy scale and gratitude scale. In order to determine validity, confirmatory factor analysis, convergent validity and face validity were used, and Cronbach's alpha coefficient and test-retest reliability were used to check reliability. Data were also analyzed by SPSS-۲۳ and Amos software.</p> <p>Results: The results of confirmatory factor analysis yielded an acceptable fit for the existing structure of the questionnaire for the four factors of independence of logic and self, openness to reconsidering one's point of view, respect for the point of view of others, and lack of intellectual prejudice. Also, the concurrent validity results showed that the questionnaire has good validity. Cronbach's alpha coefficients also showed that the reliability of the four factors is from ۰,۶۶ to ۰,۸۶, which shows that the questionnaire has acceptable reliability, and the convergent validity of the scale showed that there is a significant correlation between the scale of intellectual humility and communication humility, self-efficacy, gratitude has it.</p> <p>Conclusion: According to the findings of this research, the intellectual humility scale has good psychometric properties and can be used as a suitable tool to investigate intellectual humility. This tool has good validity and reliability.</p>

Cite this article

Soleimani, S., & Pakravan, H. (۲۰۲۴). Validation and Standardization of Intellectual Humility Scale (CIHS). *Applied Issues in Islamic Education*, ۸ (۴), ۷۳-۹۰. <http://dx.doi.org/۱۰.۶۱۱۸۶/qaie.۸.۴.۳>



© The Author(s). Publisher: Academy of Scientific Studies in Education.
DOI: <http://dx.doi.org/۱۰.۶۱۱۸۶/qaie.۸.۴.۳>

اعتبارسنجی و هنجاریابی مقیاس فروتنی فکری (CIHS)

اسماعیل سلیمانی^۱ | هانیه پاکروان^۲

۱. نویسنده مسئول: دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. رایانامه: e.soleimani@urmia.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری روان‌شناسی، گروه روان‌شناسی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. رایانامه: hanie.pakravan@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی	هدف: انسان‌ها خواسته یا ناخواسته ارزش‌های اخلاقی و معرفتی را نقض می‌کنند و به دنبال پیدا کردن راه‌های متعددی برای توجیه رفتار غیراخلاقی و غیر فکری خود هستند. به همین خاطر فهم و پرورش فضیلت فروتنی فکری اهمیت ویژه‌ای دارد. این درحالی است که نه تنها دانشجویان در حال تحصیل در دانشگاه بلکه اساتید و عالمان دین هم‌چون دیگر اندیشه‌ورزان به صورت آشکار و پنهان دست‌خوش آفت‌ها و آسیب‌های اخلاقی می‌شوند. تواضع فکری به معنای آن است که انسان بداند و اعتراف کند از دیگران برتر و بهتر نیست و دچار تکبر در ساحت اندیشه و اجتهاد احساس و تعلق خاصی به اندیشه و رأی به خود نشود، زیرا امکان داوری بی‌طرفانه را از او سلب می‌کند. هدف این پژوهش هنجاریابی و اعتبارسنجی مقیاس فروتنی فکری است.
کلیدواژه‌ها: فروتنی فکری، هنجاریابی، قدردانی، خودکارآمدی.	روش: پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ روش، هم‌بستگی از نوع تحلیل عاملی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه ارومیه در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بودند که ۳۳۵ نفر به صورت نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. داده‌ها به روش آنالیز جمع‌آوری شدند. ابزارهای به کار گرفته شده مقیاس فروتنی فکری و مقیاس فروتنی ارتباطی، مقیاس خودکارآمدی و مقیاس قدردانی بود. به منظور تعیین روایی از تحلیل عاملی تأییدی، روایی هم‌گرا و روایی صوری و برای بررسی پایایی از ضریب آلفای کرونباخ و پایایی آزمون - بازآزمون استفاده شد. داده‌ها نیز توسط نرم‌افزار اسپس اس نسخه ۲۳ و ایموس تحلیل شد.
	یافته‌ها: نتایج تحلیل عاملی تأییدی، برازش قابل‌قبولی برای ساختار مکتون پرسش‌نامه برای چهار عامل استقلال منطق و خود، گشودگی به بازنگری در دیدگاه خود، احترام به دیدگاه دیگران، نداشتن تعصب فکری به دست داد. همچنین نتایج روایی هم‌زمان نشان داد پرسش‌نامه از روایی مطلوبی برخوردار است. ضرایب آلفای کرونباخ نیز نشان داد که پایایی عوامل چهارگانه از ۰/۶۲ تا ۰/۸۶ است که نشان می‌دهد پرسش‌نامه از پایایی قابل‌قبولی برخوردار است و همین‌طور روایی هم‌گرای مقیاس نشان داد که بین مقیاس فروتنی فکری و فروتنی ارتباطی، خودکارآمدی، قدردانی هم‌بستگی معناداری وجود دارد.
	نتیجه‌گیری: باتوجه به یافته‌های این پژوهش، مقیاس فروتنی فکری دارای ویژگی‌های روان‌سنجی مناسبی است و می‌توان از آن به عنوان ابزاری مناسب در جهت بررسی فروتنی فکری استفاده کرد.

سلیمانی، اسماعیل، و پاکروان، هانیه (۱۴۰۲). اعتبارسنجی و هنجاریابی مقیاس فروتنی فکری (CIHS). مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی، ۸ (۴)، ۷۳-۹۰.

<http://dx.doi.org/10.21181/qaiie.8.4.3>



© نویسندگان.

ناشر: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.

استناد

مقدمه

هدف از کسب علم رسیدن به حقیقت است، در این مسیر اگر افراد توانایی‌های ذهنی خودشان را بیش از حد در نظر بگیرند، یعنی دارای غرور و تکبر فکری باشند یا توانایی‌های ذهنی خود را پایین‌تر از آن چیزی که هست، در نظر بگیرند، یعنی به لحاظ فکری از اعتماد به نفس کافی برخوردار نباشند، هر دوی آن‌ها منجر به دوری از فروتنی می‌شود (ابن عربی، ۱۳۸۸: ۴۴). فروتنی صفتی بالارزش است و نشانه‌های آن در رفتار و گفتار انسان جلوه می‌کند و باتوجه به رفتار و گفتار افراد، می‌توان روحیه تکبر یا فروتنشان را تشخیص داد، قرآن کریم در این‌باره می‌فرماید: «وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا: بندگان خداوند رحمان کسانی هستند که آرام و فروتن بر زمین راه می‌روند و هنگامی که جاهلان آن‌ها را مخاطب سازند، به آن‌ها سلام می‌گویند و با بی‌اعتنایی و بزرگواری می‌گذرند (فرقان: ۶۳).

بدون شک، یکی از مهم‌ترین و برترین فضایل اخلاقی، تواضع و فروتنی است. از این‌رو خداوند متعال در قرآن کریم به پیامبر اسلام (ص) که عالی‌ترین مخلوقات اوست و هدف اصلی خلقت خداوند، پیامبر اکرم و اهل بیت (علیهم‌السلام) می‌باشند، این‌طور امر می‌فرماید: «وَإِخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ؛ و بال‌مهر و فروتنی خود را برای هر کس از مؤمنان که پیرویت کنند فرود آر و چتر جلب و جذب بر سر آنان بگستران.» (شعرا: آیه ۲۱۵)، خاک‌ساری و فروتنی علاوه‌بر این که زینده هر انسانی است و سبب برتری مقام او در نزد دیگران می‌شود و بر عکس آن، برتری جویی و تکبر موجب سقوط آدمی به حضيض ذلت و خواری در درگاه خداوند می‌شود، حال این زیندگی وقتی ظهور و اهمیت بیش‌تری می‌یابد که شخص دارای علم، قدرت، مقام و یا ثروت باشد، اما در برابر دیگران خود را کوچک دانسته، اظهار برتری ننماید، زیرا این‌ها اموری هستند که موجب پیدایش تکبر و خودمحوری می‌شوند (الکلبینی، ۱۴۳۰). سیره عملی انبیاء و ائمه طاهرين (ع) و به‌تبع آن‌ها علما ربّانی نیز فروتنی و خاک‌ساری در برابر بندگان خدا بوده است آن‌را موجب تعالی انسان و قرب پروردگار می‌دانستند؛ از این‌رو امام علی (ع) می‌فرماید: «اگر خداوند، تکبر را برای بندگان اذن می‌داد و بدان راضی بود، پیامبران و اولیای سزاوارتر بودند و در این امر به آن‌ها رخصت می‌داد؛ ولی خدای متعال خودبزرگ‌بینی را برای آنان نمی‌پسندد و تنها به فروتنی آنان راضی است.

در نتیجه آنان هم از روی فروتنی رخسارهای خود را در برابر او بر زمین گذاردند و چهره‌هایشان را در خاک مالیدند و بال‌های مهر و محبت خود را برای مؤمنان گسترانیدند» (صبحی، ۱۳۹۵). همواره اساتید بزرگ این خصلت عظیم را به شاگردان خویش توصیه کرده و خود در عمل نشان‌دهنده این صفت والا بوده و به حقیقت آن پی برده بودند که فروتنی نه‌تنها بزرگی آنان را خدشه‌دار نمی‌کند، بلکه آن‌ها را بالا می‌برد، در آموزه‌های اصیل اسلامی، احترام و ارزش انسان‌ها بر معیارها و ملاک‌های معنوی و اصیل بنیان شده است، تواضع و فروتنی در برابر مردم، به هر میزان از شائبه دخالت ملاک‌های پوچ و ضدارزشی به‌دور باشد به‌همان میزان پراحتر و پسندیده‌تر است. برخوردار از این فضیلت اخلاقی از همگان زینده است، ولی از علما و روحانیت زینده‌تر. رسول اکرم (ص) می‌فرماید: «إِنَّ أَحَبَّكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبَكُمْ مِنِّي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَجْلِسًا أَحْسَنَكُمْ خُلُقًا، وَأَشَدَّكُمْ تَوَاضُعًا وَإِنَّ أْبْعَدَكُمْ مِنِّي يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرَاوُونَ وَ هُمُ الْمُسْتَكْبِرُونَ؛ همانا محبوبترین و نزدیک‌ترین کسان به من در روز قیامت نزد من خوش اخلاق‌ترین و فروتن‌ترین افراد است و دورترین افراد به من در روز قیامت مستکبران و خود بزرگ بینانند.» (بحارالانوار، ۷۱: ۳۸۵). فروتنی

پدیده‌های چندبُعدی است که شامل فروتنی در فکر، عمل، رفتار است، در حدیثی امیرالمؤمنین (علیه السلام) دربارهٔ فروتنی فکری می‌فرمایند: تواضع و فروتنی اساس اندیشه و عقل است و تکبر و غرور مایه جهالت و نادانی است. «التَّوَّاضُّعُ رَأْسُ الْعَقْلِ وَ التَّكْبَرُ رَأْسُ الْجَهْلِ» (تصنیف غررالحکم، ۲۴۸: ۵۱۳۶). همان‌طور که احادیث و آیات قرآن به فروتنی به‌عنوان فضیلتی با ارزش، در چندسال اخیر هم پژوهش‌های علمی تمرکز بسیاری بر فضیلت‌های اخلاقی همانند فروتنی به‌ویژه بُعد فروتنی فکری داشته‌اند، فروتنی فکری یک ویژگی مهم است که شامل شناخت محدودیت‌هایی دانش خود و گشودگی به ایده‌های و دیدگاه‌های جدید است (روس و کرومری^۱، ۲۰۱۶: ۲۰۹)، با این حال، مردم اغلب اعتماد زیادی به صحت باورهای خود دارند، اگرچه همه می‌خواهند صحت باورهای خود را بیش از حد ارزیابی کنند، اما افراد در میزان پذیرش این که ممکن است عقاید و باورهای آن‌ها نادرست یا بی‌اساس باشد، متفاوت هستند (روس و کرومری، ۲۰۲۳).

از طرفی فروتنی فکری پدیده‌ای چندبُعدی است که شامل ترکیبی از فراشناخت، ارزش‌گذاری به باورهای دیگران، اعتراف به نادانی یا خطاهای خود به دیگران، و انگیزهٔ درونی داشتن برای جست‌وجوی حقیقت است (هاگارد^۲ و همکاران، ۲۰۱۸: ۱۸۴). با وجود آن که در چندین سال اخیر در مطالعات علمی نقش فروتنی فکری جایگاه ویژه‌ای یافته است، دربارهٔ فروتنی فکری هنوز تعریفی که همه متفکران بر روی آن اتفاق نظر داشته باشند، ارائه نشده است. با بررسی دیدگاه اندیشمندان معاصر فروتنی فکری شامل علم داشتن به محدودیت‌های فکری فرد است، فروتنی فکری به معنی آگاهی از تعصب‌ها، پیش‌داوری‌ها، گرایش به خودفریبی و محدودیت دیدگاه خود است؛ یعنی فرد نسبت به موقعیت و شرایطی که در آن قرار دارد حساسیت داشته باشد که با وجود آگاهی از محدودیت‌های دانش خود این امکان وجود دارد که به دلیل خودمحوری دچار خودفریبی شود. این امر متضمن آگاهی از گرایش‌ها، تعصبات، محدودیت دیدگاهی فرد و گستره بی‌اطلاعی وی است. کسانی که معتقدند خیلی می‌دانند در صورتی که در واقع بهره‌اندکی از علم و دانش دارند، فکر می‌کنند که باورهای نادرست، تعصب‌ها، سوءبرداشت‌ها... به صورت بدیهی جلوه می‌کند، این اشخاص حتی اگر در ظاهر فروتن باشند، از نظر فکری، متکبر هستند، زیرا محدودیت‌های دانش خود را نادیده می‌انگارند (ویتکامب^۳ و همکاران، ۲۰۱۵: ۳۲). در واقع فروتنی فکری به این امر بستگی دارد که هر فردی در امور معرفتی نباید ادعایی فراتر از آنچه در حقیقت می‌داند، داشته باشد. اگر ضعف فکری خاصی دارید یا موقعیتی که دارید به‌نوعی ضعیف است، به‌عنوان یک فرد دارای فروتنی فکری باید به‌دقت آن محدودیت‌ها را بشناسید و بر اساس آن عمل کنید (کرومری مانکوزو و روز^۴، ۲۰۱۶: ۲۱۰). در تعریف جامع و نظری فروتنی فکری شامل چهار بُعد است که مبتنی بر چارچوب نظری از فروتنی عمومی (مک‌الرو، رایس، دیویس، هوک، هیل^۵ و همکاران، ۲۰۱۴: ۲۰) که دو عامل تکبر فکری و گشاده‌رویی فکری را ارزیابی می‌کند و فروتنی مذهبی (هاپکین، هوپل و

۱. Rouse and Krumrei

۲. Haggard

۳. Whitcomb

۴. Krumrei- Mancuso & Rouse

۵. McElro, Rice, Davis, Hook, Hill

تونر^۱، ۲۰۱۴: ۵۱) که عقاید و دیدگاه‌های مذهبی و معنوی افراد را ارزیابی می‌کند است. این چهار بُعد مقیاس فروتنی فکری شامل: استقلال عقل و ایگو (این خرده‌مقیاس میزانی را که افراد می‌توانند توانایی‌های فکری خود را از احساس ارزشمندی خود جدا کنند اندازه‌گیری می‌کند)، گشودگی به بازنگری در دیدگاه خود (این خرده‌مقیاس میزان آمادگی افراد برای تجدیدنظر در باورهای خود را در پرتو شواهد یا استدلال‌های جدید اندازه‌گیری می‌کند)، احترام به نظرات دیگران (این خرده‌مقیاس میزان احترام افراد به نظرات دیگران را اندازه می‌گیرد، حتی اگر با آن‌ها مخالف باشند) و نداشتن تعصب فکری (این خرده‌مقیاس میزان آگاهی افراد از محدودیت‌های دانش و تخصص خود را می‌سنجد). تحقیقاتی که در چند سال اخیر در رابطه با فروتنی فکری انجام شده است نشان داده است که فروتنی فکری با نتایج بهتر سلامت روان، از جمله سطوح پایین‌تر اضطراب و افسردگی و هم‌چنین با تصمیم‌گیری بهتر مرتبط است، زیرا به افراد اجازه می‌دهد تا طیف وسیع‌تری از دیدگاه‌ها و اطلاعات را در نظر بگیرند. علاوه بر این، فروتنی فکری با هم‌دلی بیش‌تر و رفتار اجتماعی مرتبط است، زیرا به افراد اجازه می‌دهد دیدگاه‌های دیگران را بهتر درک کرده و قدردانی کنند، در سطح اجتماعی، فروتنی فکری می‌تواند با کاهش قطبیت گروهی و تشویق روابط بین‌گروهی هماهنگ، انسجام اجتماعی را ارتقاء دهد (پورتر، الناکاری، شهردار، شیویام، جایویکر^۲ و همکاران، ۲۰۲۲: ۵۳۰).

تحلیلی موشکافانه از ماهیت فروتنی نشان می‌دهد که این فضیلت بر شناخت نداشته‌ها و ضعف‌ها تکیه دارد (اسپونویل، ۱۳۹۵: ۱۹۳) و همین‌طور تمام خودفریبی‌ها و شبیهاتی که از طریق آن به دام محافظه‌کاری می‌افتیم را روشن می‌سازد. از طرفی تحلیل فضیلت «فروتنی فکری» و شناخت ماهیت آن نشان‌گر تأثیر بی‌بدیل آن در اسلام است. نمونه‌های مختلف در تاریخ اسلام، درک و دریافت ما را از ماهیت و روابط بینابینی این فضیلت و فضائل دیگر بیش‌تر کرد. باتوجه‌به پژوهش‌های اخیر فروتنی فکری تشخیص نادرست بودن عقاید و عقاید فرد است به‌همین خاطر برای پیشرفت علمی ضروری است، زیرا پژوهش‌گران را قادر می‌سازد تا خط‌پذیری نتایج علمی را از طریق مطالعات تکراری تصدیق کنند و ادعاهای علمی احتمالی را بپذیرند هم‌چنین فروتنی فکری در آموزه‌های دینی این پتانسیل را دارد که بردباری را افزایش دهد، روابط را بهبود بخشد، افکار و احساسات مثبت را نسبت به دیگران پرورش دهد و به افراد کمک کند از سوگیری‌های تأییدی دوری کنند (کرومری-مانکوزو، هاگارد، لایوف و روات^۳، ۲۰۲۰). پژوهش حاضر در صدد هنجاریابی ابراز اندازه‌گیری فروتنی فکری برآمده که در حال حاضر در پژوهش‌های داخلی این ابزار هنجاریابی و طراحی نشده است، تا بستری فراهم کند که پژوهش‌گران به مطالعات مختلفی بپردازند و مداخلاتی را برای تقویت فروتنی فکری طرح‌ریزی کنند.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ روش، هم‌بستگی از نوع تحلیل عاملی است. جامعه مورد مطالعه شامل تمامی دانشجویان دانشگاه ارومیه که در سال ۱۴۰۲-۱۴۰۳ مشغول به تحصیل

۱. Hopkin, Hoyle and Toner

۲. Porter, Elnakouri, Meyers, Shibayama, Jayawickreme

۳. Haggard, LaBouff

بوده‌اند. روش نمونه‌گیری روش در دسترس بود، در ارتباط با حجم نمونه لازم برای تعمیم‌پذیری مناسب در تحلیل عاملی حدود ۲۰۰ نمونه توصیه شده است (کلاین^۱، ۲۰۱۰). درنهایت ۳۳۵ پرسش‌نامه جمع‌آوری شد. شرکت‌کنندگان از ۷ رشته روان‌شناسی (۶۶ نفر، ۱۹/۷ درصد)، معارف اسلامی (۵۳ نفر، ۱۵/۸ درصد)، حسابداری (۲۲ نفر، ۶/۵ درصد)، ریاضی (۲۶ نفر، ۷/۷ درصد)، فقه و حقوق اسلامی (۵۸ نفر، ۱۷/۳ درصد)، جامعه‌شناسی (۸۷ نفر، ۲۵/۹ درصد) و مهندسی عمران (۲۳ نفر ۶/۸ درصد) و در دامنه سنی ۱۸-۳۷ بودند و با وجود این‌که این نمونه ممکن است از نظر سطح تحصیلات با جمعیت کلی ایران متفاوت باشد، با توجه به دولتی بودن دانشگاه ارومیه، از نظر وضعیت اقتصادی اجتماعی و نسبت جمعیت روستایی به شهری متناسب با میانگین جمعیت ایرانیان به نظر می‌رسد. پایایی آزمون - بازآزمون با بررسی ۳۰ دانشجوی دانشگاهی، بافاصله دو هفته با روش نمونه‌گیری در دسترس به دست آمد. بررسی سؤالات نشان داد که بارعاملی سؤالات مناسب است. با توجه به این‌که مقیاس مذکور در ایران استانداردسازی نشده بود، لذا بررسی روایی و پایایی مقیاس فروتنی فکری (۲۰۱۶) کانون هدف مطالعه حاضر قرار گرفت. تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی و آلفای کرونباخ با بهره‌گیری نرم‌افزارهای اسپاس اس نسخه ۲۳ و ایموس تحلیل شد.

ابزارهاک پژوهش

مقیاس فروتنی فکری (CIHS):^۲ این مقیاس یک ابزار ۲۲ سؤالی است که برای سنجش فروتنی فکری ساخته شده است (کرومری مانکوزو و روز، ۲۰۱۶). این مقیاس ۴ خرده‌مقیاس استقلال منطق و خود (۱۶-۱۷-۱۸-۲۱-۲۲) گشودگی به بازنگری در دیدگاه خود (۶-۷-۸-۹-۱۰) احترام به دیدگاه دیگران (۱۱-۱۳-۱۴-۱۵-۱۹-۲۰) نداشتن تعصب فکری (۱-۲-۳-۴-۵-۱۲) دارد. از افراد خواسته می‌شود با استفاده از مقیاس لیکرت از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) به سؤالات این مقیاس پاسخ بدهند. حداقل و حداکثر نمره کسب شده در این مقیاس ۲۲ و ۱۱۰ است. منکوسو و روسی (۲۰۱۶) ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۷۵ و خرده‌مقیاس‌های استقلال منطق و خود، گشودگی برای بازنگری در دیدگاه خود، احترام به دیدگاه دیگران و نداشتن تعصب فکری به ترتیب ۰/۷۴، ۰/۵۹، ۰/۶۰ و ۰/۴۶ و ضریب بازآزمایی برای کل مقیاس بعد از ۳ ماه ۰/۷۰ و برای خرده‌مقیاس‌ها به ترتیب ۰/۵۹، ۰/۰، ۰/۷۶ و ۰/۶۹ گزارش کردند و همچنین روایی هم‌گرای این مقیاس را با مقیاس‌های فروتنی فکری مک ای روی (۲۰۱۴)، خرده‌مقیاس فروتنی مقیاس شخصیت هگزاکو اشتون و لی (۲۰۰۸)، مقیاس فروتنی گرایشی لاندروم (۲۰۱۱) به ترتیب ۰/۵۲، ۰/۴۲ و ۰/۵۶ گزارش کردند (لندرم^۳، ۲۰۱۱؛ اشتون^۴ و لی، ۲۰۰۸؛ مک‌الروی^۵ و همکاران، ۲۰۱۴). در این پژوهش نیز پایایی به روش آلفای کرونباخ ۰/۹۵ محاسبه شد و همچنین هم‌بستگی آن با مقیاس‌های فروتنی ارتباطی دویس و همکاران (۲۰۱۰) و مقیاس

۱. Kline

۲. Comprehensive Intellectual Humility Scale

۳. Landrum

۴. Ashton

۵. McElroy

خودکارآمدی شرر و همکاران (۱۹۸۲) و قدردانی به ترتیب ۰/۶۳، ۰/۵۶، ۰/۴۹ محاسبه شد (دیویس، ورثینگتون و هوک^۱، ۲۰۱۰؛ شرر و همکاران، ۱۹۸۲).

مقیاس فروتنی ارتباطی (RHS)^۲: یک ابزار ۱۶ سؤالی است که برای ارزیابی این که افراد چقدر یکدیگر را در روابطشان فروتن ادراک می کنند ساخته شد (دیویس، ورثینگتون و هوک^۳، ۲۰۱۰). این مقیاس، شامل سه خرده مقیاس فروتنی کلی، خودبرتری و داشتن دیدگاه درست نسبت به خود است، سؤال های ۱، ۱۰، ۷، ۴ و ۱۳ مربوط به خرده مقیاس فروتنی کلی، سؤال های ۳، ۵، ۸، ۹، ۱۱، ۱۲ و ۱۵ مربوط به خرده مقیاس خودبرتری و سؤال های ۲، ۱۴، ۶ و ۱۶ مربوط به خرده مقیاس داشتن دیدگاه درست نسبت به خود، هستند. از افراد خواسته شد با استفاده از مقیاس لیکرت از (۱) به شدت مخالف تا (۵) به شدت موافق به سؤالات این مقیاس پاسخ دهند. حداقل و حداکثر نمره کسب شده در این مقیاس به ترتیب ۱۶ الی ۸۰ است. ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۹۰ و برای خرده مقیاس های فروتنی کلی، خودبرتری و داشتن دیدگاه درست نسبت به خود را به ترتیب ۰/۹۲، ۰/۸۲ و ۰/۷۹ گزارش کردند. سازندگان مقیاس جهت سنجش روایی، هم بستگی این مقیاس را با مقیاس های انگیزه های سرپیچی فردی و صفت هم دلی محاسبه کردند هم بستگی این مقیاس با خرده مقیاس های عدم بخشش، اجتناب و انتقام از مقیاس انگیزه فردی سرپیچی به ترتیب ۰/۴۹، -۰/۵۰ و -۰/۳۵ و هم چنین با مقیاس صفت هم دلی باتسون^۴ ۰/۴۹ به دست آمد (مک کالو^۵ و همکاران، ۱۹۹۸؛ باتسون و همکاران، ۱۹۸۱). هنجاریابی این مقیاس توسط محمدی (۱۳۹۸) انجام گرفت که ضرایب آلفای کرونباخ کل مقیاس ۰/۸۳ و برای عامل های فروتنی کلی، خودبرتری و داشتن دیدگاه درست نسبت به خود به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۷۳ و ۰/۶۲ و ضرایب روایی هم زمان آن با پرسش نامه سازگاری زناشویی ۰/۳۶، ۰/۴۶ و ۰/۴۱ (P>۰/۰۰۱) محاسبه شد. هم چنین آلفای کرونباخ این مقیاس در پژوهش حاضر ۰/۹۴ به دست آمد.

مقیاس خودکارآمدی (GSE)^۶: این مقیاس توسط شرر و همکاران (۱۹۸۲) جهت سنجش باورهای خودکارآمدی عمومی افراد ساخته شده است (شرر^۷ و همکاران، ۱۹۸۲). نسخه اصلی آزمون شامل ۳۶ سؤال بود که سازندگان آن بر اساس تحلیل های انجام شده، سؤالاتی را نگه داشتند که بار ۰/۴۰ را در هر یک از عوامل اجتماعی و عمومی داشتند. بر این اساس ۱۳ سؤال که دارای این ویژگی نبودند حذف شدند و آزمون به ۲۳ سؤال کاهش یافت. از این ۲۳ سؤال ۱۷ سؤال خودکارآمدی عمومی را با میانگین ۹۹/۵۷ و انحراف معیار ۸/۱۲ می سنجد که گویه های آن بر اساس مقیاس لیکرت پنج درجه ای از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) نمره گذاری می شود. حداقل و حداکثر نمره کسب شده در این آزمون به ترتیب ۲۳ الی ۱۱۵ است. ضریب پایایی از طریق روش آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس خودکارآمدی عمومی و خرده مقیاس خودکارآمدی اجتماعی به ترتیب ۰/۸۶ و ۰/۷۱ برای هر یک به دست آمد (شرر و همکاران،

۱. Davis, Worthington & Hook

۲. Relational humility Scale

۳. Davis, Worthington & Hook

۴. Batson

۵. McCullough

۶. The self-efficacy scale

۷. Sherer

۱۹۸۲). روایی هم‌گرای آن‌را با مقیاس‌های انگیزه و یادگیری زیمر (۲۰۰۰)، عملکرد مرتبط با شغل استازوکی و لوتان (۱۹۹۸) و رفتارهای مرتبط با سلامتی اسکاور و رانر (۲۰۰۰) به‌ترتیب ۰/۵۶، ۰/۴۸ و ۰/۶۲ گزارش کردند (سچوارزر و رنر^۱، ۲۰۰۰، ستاجکوویک^۲ و لوتهانس^۳، ۱۹۹۸، زیمرمن^۴، ۲۰۰۰). اولین بار در ایران براتنی (۱۳۷۶) این مقیاس را ترجمه کرد و مورد استفاده قرار داد. براتنی (۱۳۷۶) در تحقیق خود برای به‌دست‌آوردن روایی سازه‌های آزمون، این آزمون را همراه با آزمون دیگری به نام مقیاس عزت‌نفس، روی یک گروه ۱۰۰ نفری انجام داده است و هم‌بستگی را ۰/۶۱ گزارش کرده است که در سطح معنا ۰/۰۵ دار است و هم‌چنین الفای کرونباخ این مقیاس را ۰/۷۶ گزارش کرد. در پژوهش حاضر الفای کرونباخ این مقیاس ۰/۸۴ محاسبه شد.

مقیاس قدردانی (GQ-۶)^۵: این پرسش‌نامه توسط مک کالو، امونز و تسانگ^۶ (۲۰۰۲) طراحی شده است و مشتمل بر شش‌گویه است که روی طیف هفت‌درجه‌ای به کاملاً مخالف (۱) تا کاملاً موافق (۷) نمره‌گذاری می‌شود. دو گویه از سؤالات این پرسش‌نامه (گویه ۳ و ۶)، به‌صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. دامنه نمرات افراد در این پرسش‌نامه بین ۷ تا ۴۲ متغیر بوده و نمره بالاتر سطوح بالاتر قدردانی را منعکس می‌سازد. الفای کرونباخ این مقیاس در پژوهش مک‌کلوف و همکاران (۲۰۰۲) ۰/۸۲ گزارش شده است (مک کالو، امونز و تسانگ، ۲۰۰۲)، هم‌چنین روایی هم‌گرای آن با مقیاس‌های رضایت از زندگی داینر و همکاران (۱۹۸۵)، جهت‌گیری زندگی اسچر و کارور (۱۹۸۵)، مقیاس ذهنی شادی لیوبومیرسکی و لیپر (۱۹۹۹) به ترتیب ۰/۵۳، ۰/۵۰ و ۰/۵۱ گزارش شد. هنجاریابی این مقیاس توسط آقابابایی و همکاران (۱۳۸۹) انجام شد که ضریب الفای کرونباخ این مقیاس را ۰/۸۱ گزارش کردند و هم‌بستگی این مقیاس را با مقیاس‌های خودارزیابی معنویت، رضایت از زندگی و شادی فاعلی به ترتیب ۰/۴۵، ۰/۴۴، ۰/۴۳ گزارش کردند. در پژوهش حاضر الفای کرونباخ این مقیاس ۰/۸۳ محاسبه شد.

شیوه اجرای پژوهش

بعد از طراحی پرسش‌نامه به‌صورت تحت وب، پرسش‌نامه‌ها از طریق شبکه اجتماعی (واتساپ و تلگرام) مرتبط با گروه‌های آموزشی دانشکده‌ها در اختیار آن‌ها قرار گرفت. برای بررسی روایی پرسش‌نامه فروتنی فکری از روش روایی محتوایی، سازه و هم‌گرا استفاده شد. در روش روایی محتوایی، از روش CVI استفاده شد. پس از ترجمه و باز ترجمه پرسش‌نامه از نظرات ۲ نفر از متخصصین استفاده شد. برای بررسی روایی هم‌گرایی پرسش‌نامه فروتنی فکری از پرسش‌نامه فروتنی ارتباطی داویس و همکاران (۲۰۱۰)، مقیاس خودکارآمدی شر و همکاران (۱۹۸۲) و مقیاس قدردانی مک کالوف و همکاران (۲۰۰۲) استفاده شد و برای بررسی روان بودن، قابل فهم بودن و حذف سؤالات نامفهوم و مبهم، پرسش‌نامه در دو نوبت، بافاصله هفت روز از هم بر روی ۳۰ نفر از دانشجویان اجرا شد. پس از اجرای مقدماتی و انجام اصلاحات

۱. Schwarzer & Renner

۲. Stajkovic

۳. Luthans

۴. Zimmerman

۵. The Gratitude Questionnaire

۶. McCullough, Emmons & Tsang

پرسش‌نامه فروتنی فکری، نسخه نهایی پرسش‌نامه تأیید شد و به صورت تحت وب، پرسش‌نامه‌ها از طریق شبکه اجتماعی (واتس‌آپ و تلگرام) مرتبط با دانشگاه در اختیار آن‌ها قرار گرفت. در نهایت ۳۳۵ پرسش‌نامه جمع‌آوری شد، هم‌چنین در ابتدای پرسش‌نامه‌ها به پاسخ‌دهندگان اطمینان داده شد که پاسخ غلط و درست وجود ندارد و پاسخ آن‌ها محرمانه است و برای هدف پژوهشی از آن بهره گرفته می‌شود. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار اسپ‌اس‌اس ۲۳ و ایموس تحلیل شد و برای بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه فروتنی فکری ابتدا از تحلیل عاملی اکتشافی و سپس از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد و برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار اسپ‌اس‌اس ۲۳ و ایموس استفاده شد.



یافته‌ها

در پژوهش حاضر از ۳۳۵ دانشجوی شرکت‌کننده ۲۴۴ (۷۲/۸ درصد) نفر زن و ۹۱ نفر مرد (۲۷/۲) بودند. ۸۵ نفر (۲۵/۴ درصد) دارای تحصیلات دیپلم و ۱۶۵ نفر (۴۹/۳ درصد) کارشناسی، ۷۴ نفر (۲۲/۱ درصد) کارشناسی‌ارشد و ۱۱ نفر (۳/۳ درصد) دکتری بودند. ۲۸۸ نفر (۸۶/۰ درصد) مجرد و ۴۷ نفر (۱۴ درصد) متأهل بودند، شرکت‌کنندگان از ۷ رشته روان‌شناسی (۶۶ نفر، ۱۹/۷ درصد)، معارف اسلامی (۵۳ نفر، ۱۵/۸ درصد)، حسابداری (۲۲ نفر، ۶/۵ درصد)، ریاضی (۲۶ نفر، ۷/۷ درصد)، فقه و حقوق اسلامی (۵۸ نفر، ۱۷/۳ درصد)، جامعه‌شناسی (۸۷ نفر، ۲۵/۹ درصد) و مهندسی عمران (۲۳ نفر ۶/۸ درصد) و در دامنه سنی ۱۸-۳۷ بودند.

برای بررسی روایی پرسش‌نامه فروتنی فکری از روش روایی محتوایی، سازه و هم‌گرا استفاده شد. در روش روایی محتوایی، محتوای سؤالات از نظر استاد روان‌شناسی و زبان مورد تأیید قرار گرفت. برای بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه فروتنی فکری ابتدا از تحلیل عاملی اکتشافی و سپس از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. قبل از انجام تحلیل عاملی ضریب به دست آمده از شاخص کفایت نمونه‌برداری (KMO) با مقدار ۰/۷۸۸ نشان داد حجم نمونه برای تحلیل عاملی رضایت‌بخش است.

هم‌چنین آزمون بارتلت با مقدار ۴۷۶۰/۱۹ ($p < ۰/۰۰۱$) معنادار بود که نشان داد تحلیل عاملی برای شناسایی مدل مناسب است. برای انجام تحلیل عاملی از روش چرخش واریماکس استفاده شد. در مدل اولیه، از مجموع ۲۲ سؤال تعداد ۴ عامل شناسایی شد.

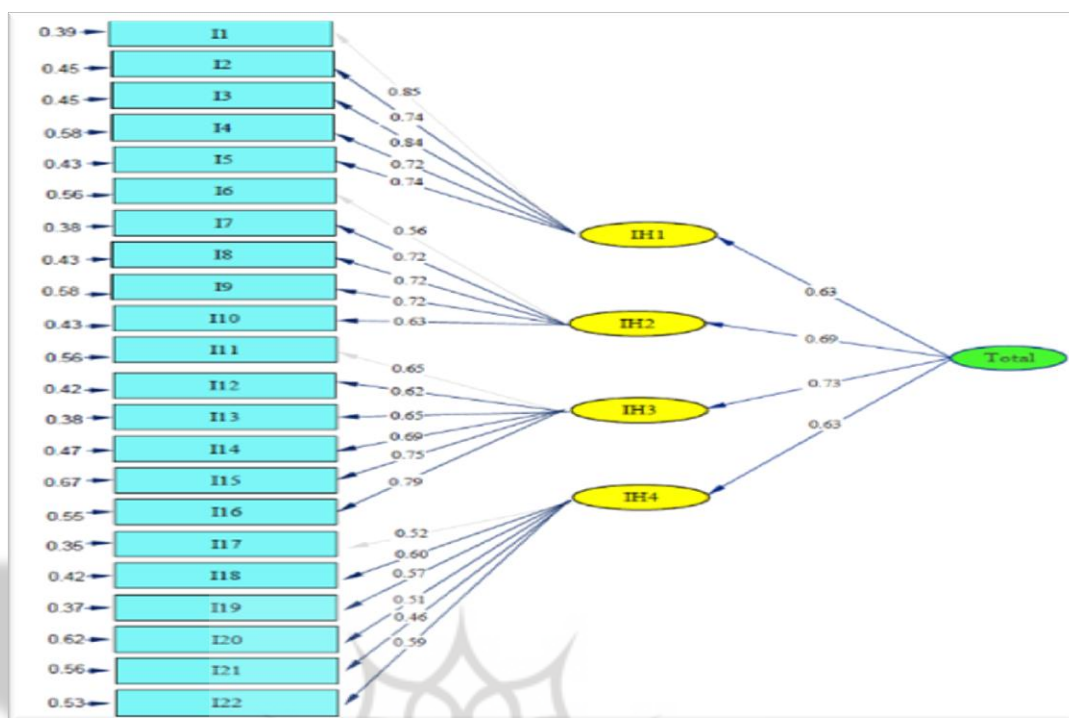
جدول ۱ شاخص‌های آماری مربوط به تحلیل عوامل مؤلفه‌های اصلی را نشان می‌دهد. مطابق این جدول ۴ عامل استخراج شد که ارزش ویژه بالاتر از یک دارد و مقدار ارزش ویژه آن‌ها به این صورت است که این ۴ عامل روی هم‌رفته ۸۳/۴۶ درصد از واریانس کل پرسش‌نامه را به خود اختصاص داده است.

جدول ۱: شاخص‌های آماری تحلیل مؤلفه‌های اصلی

عامل	ارزش ویژه	مقدار واریانس عامل	واریانس جمعی
۱	۳/۷۴۸	۲۹/۲۴۴	۲۹/۲۴۴
۲	۲/۳۷۹	۲۰/۰۲۸	۴۹/۲۷۲
۳	۱/۹۴۶	۱۹/۲۰۴	۶۸/۴۷۶
۴	۱/۵۸۹	۱۴/۹۸۴	۸۳/۴۶

در مطالعه حاضر برای بررسی ساختار عاملی مقیاس فروتنی فکری از روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد.

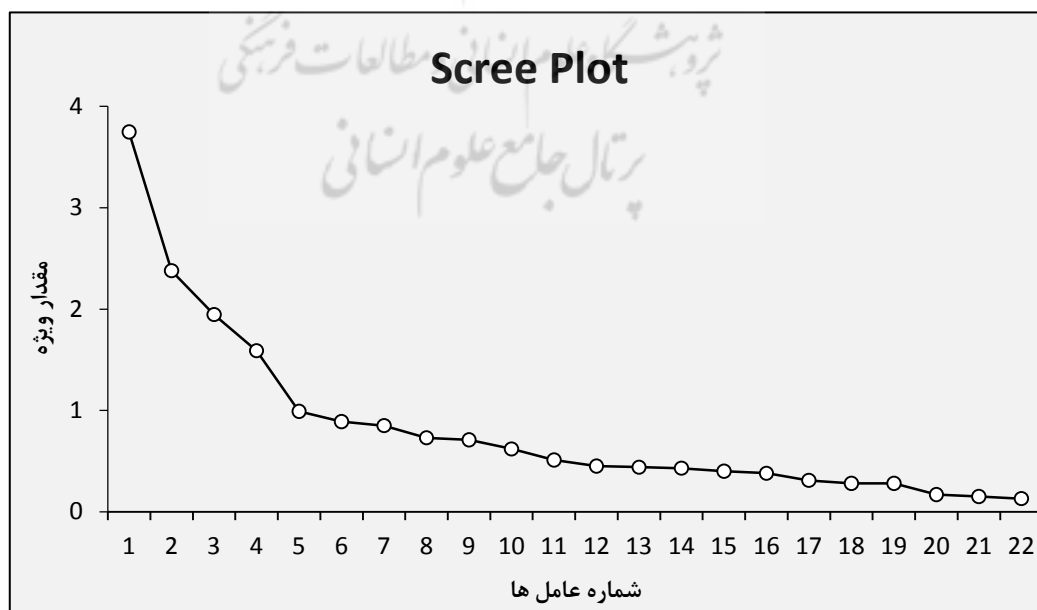
نتایج تحلیل عاملی تأییدی در نمودار ۱ نشان داده شده است.



شکل ۱: تحلیل عاملی مقیاس فروتنی فکری ۲۲ گویه

در مدل مذکور بارهای عاملی هر کدام از سؤال‌ها روی عامل مربوط ارائه شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود اکثر سؤال‌ها روی عامل مربوطه بارهای عاملی بزرگ‌تر از ۰/۳۰ دارند که به‌لحاظ آماری و عملی معنی‌دار هستند.

نمودار زیر به‌صورت گرافیکی تعداد عامل‌های استخراج شده را نشان می‌دهد.



بر اساس نتایج موجود در جدول ۲، وزن‌های عاملی همه گویه‌های انتخاب‌شده در تحلیل عاملی اکتشافی بالای ۰/۸ بود که نشان می‌دهد گویه‌های انتخاب شده دارای بار عاملی بسیار مناسبی هستند. هم‌چنین به‌منظور بررسی میزان برازش ساختار عاملی پرسش‌نامه فروتنی فکری بر اساس یافته‌های اکتشافی، از تحلیل عاملی تأییدی با روش حداکثر درست‌نمایی در سطح ماتریس کوواریانس استفاده شد. نتایج تحلیل عاملی تأییدی نیز نشان داد که بار عاملی گویه‌ها بالای ۰/۸۰ بود و مقدارتی مربوط به هر یک از سؤالات از مقدار قابل قبول ۱/۹۶ بالاتر هست. از این‌رو پرسش‌نامه فروتنی فکری دارای ساختار عاملی مناسبی است.

جدول ۲: نتایج بارهای عاملی تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تأییدی

سؤال	بار عاملی تحلیل عاملی اکتشافی	بار عاملی تحلیل عاملی تأییدی	مقدارتی	معناداری
۱	۰/۸۷۵	۲/۶	۲۰/۱۷	معنادار
۲	۰/۹۰۵	۲/۹۲	۲۰/۹۵	معنادار
۳	۰/۸۸۲	۲/۶۲	۲۰/۷۲	معنادار
۴	۰/۸۸۶	۲/۷۳	۲۰/۸۵	معنادار
۵	۰/۹۰۴	۲/۵۶	۲۱/۳۸	معنادار
۶	۰/۸۸۷	۲/۴۱	۱۹/۹۵	معنادار
۷	۰/۹۲۰	۲/۶۴	۲۱/۴۲	معنادار
۸	۰/۹۲۲	۲/۳۸	۲۱/۷۹	معنادار
۹	۰/۸۸۸	۱/۹۶	۲۰/۱۰	معنادار
۱۰	۰/۸۸۶	۲/۶۳	۲۰/۵۵	معنادار
۱۱	۰/۹۱۴	۲/۳۳	۲۱/۰۱	معنادار
۱۲	۰/۸۸۴	۲/۵۴	۱۹/۹۳	معنادار
۱۳	۰/۹۳۶	۲/۱۳	۲۲/۱۴	معنادار
۱۴	۰/۹۳۲	۲/۷۸	۲۲/۵۹	معنادار
۱۵	۰/۹۰۲	۲/۶۷	۲۰/۹۷	معنادار
۱۶	۰/۸۸۱	۲/۲۶	۱۹/۹۴	معنادار
۱۷	۰/۸۹۳	۲/۴	۲۰/۳۹	معنادار
۱۸	۰/۸۹۸	۲/۹۱	۲۰/۵۴	معنادار
۱۹	۰/۹۲۸	۲/۴۸	۲۱/۶۱	معنادار
۲۰	۰/۹۱۶	۲/۴۴	۲۱/۰۷	معنادار
۲۱	۰/۹۰۶	۲/۴۷	۲۱/۷۲	معنادار
۲۲	۰/۸۷۳	۲/۵۳	۱۹/۳۳	معنادار

به منظور برازندگی تحلیل عاملی تأییدی از شاخص‌های برازش استفاده شد. شاخص‌های برازندگی تطبیقی (CFI)^۱، برازندگی هنجار شده (NFI)^۲، برازندگی نسبی (RFI)^۳، شاخص توکر - لوییس (TLI)^۴، شاخص برازندگی فزاینده (IFI)^۵ و شاخص نیکویی برازش (GFI)^۶ هرچقدر بالاتر از ۰/۹۰ و نزدیک به یک یک باشند بیانگر برازش مطلوب الگو است. هم‌چنین شاخص برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)^۷ و شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)^۸ بیش‌تر از ۰/۵۰ باشند مدل برازندگی خوبی دارد. هرچند برای بررسی نیکویی برازش معمولاً از شاخص مجذور خی (CMIN = x^2) استفاده می‌شود ولی مجذور خی با افزایش حجم نمونه و درجه آزادی ارتباط دارد. به‌همین خاطر هو و بنتلر^۹ (۱۹۹۹) استفاده از شاخص برازندگی ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب (REMSEA)^{۱۰} را توصیه کرده‌اند. هم‌چنین عنوان شده که اگر شاخص نسبت خی دو به درجه آزادی (CMIN/DF) کم‌تر از ۲ باشد می‌تواند نشان از برازش الگو باشد. به اعتقاد شرملة-انجل^{۱۱} و همکاران (۲۰۰۳) مقادیر ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب (REMSEA) بین صفر تا ۰/۰۵ بیان‌گر برازش عالی، ۰/۰۵ تا ۰/۰۸ برازش خوب و بین ۰/۰۸ تا ۰/۱ بیانگر برازش قابل قبول است. شاخص‌ها نشان می‌دهد مدل از برازش مطلوب برخوردار است.

جدول ۴: نتایج شاخص‌های برازش مدل

شاخص	P	x^2 / df	GFI	RMSEA	RFI
دامنه پذیرش	$P > 0.05$	> 2	> 0.9	< 0.05	> 0.9
نتیجه	۰/۰۰۱	۱/۸۸	۰/۹۶	۰/۱۲	۰/۹۷
شاخص	CFI	TLI	IFI	PNFI	PCFI
دامنه پذیرش	> 0.9	> 0.9	> 0.9	> 0.5	> 0.5
نتیجه	۰/۹۸۴	۰/۹۵۸	۰/۹۹۴	۰/۷۱۰	۰/۷۱۶

برای بررسی روایی هم‌گرایی پرسش‌نامه فروتنی فکری از مقیاس قدردانی، خودکارآمدی و سپاس‌گزاری استفاده شد. هم‌بستگی فروتنی فکری با مقیاس‌های مذکور به ترتیب ۰/۵۸، ۰/۵۱، ۰/۶۷ و ۰/۵۸ نشان می‌دهد این پرسش‌نامه از روایی هم‌گرایی مناسبی برخوردار است. هم‌چنین پرسش‌نامه فروتنی فکری با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۵ نشان داد که این پرسش‌نامه اعتبار مناسبی دارد.

۱. Comparative fit index

۲. Normed fit index

۳. Relative fit index

۴. Tucker-Lewis index

۵. Incremental fit indices

۶. Goodness of fit index

۷. Parsimony comparative fit index

۸. Parsimony normed fit index

۹. Hu & Bentler

۱۰. Root mean square error of approximation

۱۱. Schermelleh-Engel

جدول ۴: میانگین، همبستگی و ضریب آلفای کرونباخ

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد	آلفای کرونباخ	استقلال منطق و خود	گشودگی به بازنگری در دیدگاه خود	احترام به دیدگاه دیگران	نداشتن تعصب فکری	فروتنی فکری	فروتنی ارتباطی	سپاس‌گزاری	خودکارآمدی
۱. استقلال منطق و خود	۱۷/۲۹	۴/۹۲	۰/۸۶	۱							
۲. گشودگی به بازنگری در دیدگاه خود	۱۹/۵۸	۳/۰۵	۰/۶۲	**۰/۴۹	۱						
۳. احترام به دیدگاه دیگران	۲۵/۲۶	۳/۷۲	۰/۸۰	**۰/۴۹	**۰/۴۷	۱					
۴. نداشتن تعصب فکری	۱۷	۲/۳۶	۰/۶۳	۰/۳۰	**۰/۲۵	۰/۴۸	۱				
۵. فروتنی فکری	۷۹/۱۵	۴۰/۲۵	۰/۹۵	**۰/۶۷	**۰/۶۹	**۰/۷۳	**۰/۶۳	۱			
۶. فروتنی ارتباطی	۴۹/۸۰	۱۱/۶۸	۰/۸۳	**۰/۳۰	۰/۹۴	**۰/۴۴	۰/۳۱	**۰/۶۷	۱		
۷. سپاس‌گزاری	۱۵/۳۲	۴/۹۶	۰/۸۴	**۰/۳۹	**۰/۳۸	**۰/۲۸	**۰/۳۸	**۰/۵۸		۱	
۸. خودکارآمدی	۲۵/۵۴	۵/۷۸	۰/۹۱	**۰/۳۳	۰/۳۹	**۰/۲۴	۰/۲۱	**۰/۵۸	۰/۳۹	**۰/۵۱	۱

** p < ۰/۰۱; * p < ۰/۰۵

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف اعتبارسنجی مقیاس جامع فروتنی فکری (CIHS) در نمونه‌ای از دانشجویان دانشگاه ارومیه انجام شد و رابطه فروتنی فکری با فروتنی ارتباطی، خودکارآمدی و قدردانی بررسی شد. CIHS یک مقیاس ۲۲ ماده‌ای است که چهار جنبه متمایز فروتنی فکری را اندازه‌گیری می‌کند، از جمله استقلال منطق و خود، گشودگی به بازنگری در دیدگاه خود، احترام به نظرات دیگران و عدم تعصب فکری، پایایی این پرسش‌نامه با روش آلفای کرونباخ (۰/۹۵) و روایی آن به روش روایی هم‌گرایی با مقیاس‌های فروتنی ارتباطی (۰/۶۷)، سپاس‌گزاری (۰/۵۸)، خودکارآمدی (۰/۵۸) محاسبه شد، محاسبات مربوط به اعتبار پرسش‌نامه نشان داد که این پرسش‌نامه از ۴ عامل با بارهای عاملی حداقل اشباع شده است، این ۴ عامل روی هم‌رفته ۸۳/۴۶ درصد از کل واریانس را تبیین می‌کنند، هم‌چنین تحلیل عاملی نشان داد عامل ۱ دارای بیش‌تر بار عامل است، ۴ عامل استخراج شده به ترتیب: استقلال منطق و خود (۱۱-۱۳-۱۴-۱۵-۱۶-۱۷-۱۸-۲۱-۲۲) گشودگی به بازنگری در دیدگاه خود (۱۰-۹-۸-۷-۶) احترام به دیدگاه دیگران (۱۱-۱۳-۱۴-۱۵-۱۶-۱۷-۱۸-۱۹-۲۰) نداشتن تعصب فکری (۱-۲-۳-۴-۵-۱۲-۱۳) است.

همان‌طور که در پیشینه پژوهشی بررسی شد، پژوهش‌گر لازم است روحیه علمی داشته باشد. بدیهی است که روحیه علمی شاخص‌های غیر از عالم بودن است، روحیه علمی به معنای این است که شخص ملاحظه هیچ امری را غیر از حقیقت نکند، خود را با تمام وجود مشتاق حقیقت یابد و حتی

موانع درونی او هم چون غرور، عجب و انانیت، حجاب وصول او به حقیقت نشود که از این طریق به دام تعصب، جزم، جمود و پیش‌داوری بیفتد (مطهری، بی‌تا: ۳۹) نداشتن فروتنی فکری معلول دو چیز است حقیردیدن دیگران، بزرگ‌پنداشتن خود، که زمینه‌ساز این است که دارایی‌های علمی دیگران را نخست کوچک شمرده و سپس به برتری خود و دانسته‌هایش که با التفات همیشگی به محدودیت‌های دانشی و شناختی که معرف فضیلت فروتنی فکری است مغایر است، این در حالی است که فروتنی فکری تنها یکی از راه‌کارهایی است که می‌توان از گزند خواهش‌های نفسانی هم‌چون غرور و تکبر در امان بود، از همین‌رو بزرگان همواره به جویندگان علوم دینی توصیه کرده‌اند که هرگونه که می‌توانند وجوه مختلف فروتنی را در خود رشد دهند (فیض کاشانی، ۱۴۱۷ ق: ۲۴۵).

درحالی که ورود معرفت‌شناسی فضیلت‌گرا در بحث باورها و ارزیابی اخلاقی آن رویکردی جدید است. در این رویکرد تمرکز بر باورنده به‌عنوان فاعل شناخت است؛ از این‌رو با مباحث روان‌شناسی که علم شناخت روان آدمی است، ارتباطی تنگاتنگ دارد. نتایج این پژوهش در نهاد اجتهاد به‌عنوان یک نهاد دینی که متولی استنباط حکم به‌مثابه یک معرفت‌فقهی است، جایگاه شاخصی می‌تواند داشته باشد. در بررسی پیشینه پژوهشی به اثر فضیلت فروتنی فکری بر فرایند اجتهاد در تاریخ فقه پرداختیم که ضرورت نهادینه ساختن این فضیلت را در تعلیم و تربیت مجتهدان آینده در عمل نشان می‌دهد، از سوی دیگر اجتهاد فرایند گسترده و عمیقی است که افزون بر تسلط بر فنون علمی متعدد و گاه تحلیل‌های نظری دشوار که جز با داشتن بنیه و توان فکری نیرومند به‌پیش نمی‌رود، نیازمند فضایل اخلاقی است، بی‌شک در چنین شرایطی این تواضع علمی یا تواضع در باورورزی است که عملکرد فقیه را سمت‌وسو می‌دهد و او را وادار می‌کند، بدون توجه به جایگاه علمی و اجتماعی، به موانع دیرپای معرفت‌فقهی توجه کند و مقدمات زوال آن را فراهم آورد (آصفی، ۱۳۷۴: ۱۴۰-۱۳۹). احتمال خطاپذیر بودن مجموعه باورها بدان می‌انجامد که مجتهد بر مراد و مباحثه علمی با دیگران همت گمارد و اگر فقیه‌ی نظری مخالف او دارد، در پی آگاهی از استدلال وی برآید؛ یعنی جایگاه علمی او مانع آن نشود که از گوش‌فرادادن به عالمان جوان و تازه‌کار باز بماند. تحلیل فضیلت «تواضع فکری» و شناخت ماهیت آن نشان‌گر تأثیر بی‌بدیل آن در سنت اجتهادی فقیهان است. نمونه‌های مختلف در تاریخ فقاهاست، درک و دریافت ما را از ماهیت و روابط بینابینی این فضیلت و فضائل دیگر بیش‌تر کرد. طرح چنین نمونه‌هایی، خوانشی نو از عملکرد فقیهان را در فرایند اجتهاد سبب می‌شود؛ خوانشی ناظر بر ربط این فضائل در استنباط فهم آن‌ها از احکام دین. در این مقاله با توجه به اهمیت ویژه فروتنی فکری به اعتبارسنجی مقیاس علمی سنجش فروتنی فکری پرداخته شد و هم‌چنین ارتباط آن با فروتنی ارتباطی، خودکارآمدی و قدردانی بررسی شد که نتایج نشان داد این مقیاس از اعتبار و پایایی مناسبی برخوردار است.

باتوجه به این‌که هرچه دانشجویان، اساتید، پژوهشگران، عالمان دینی و مجتهدان از فروتنی فکری بیش‌تری برخوردار باشد و آگاه به محدودیت‌های فکری خود باشد، این امکان برای آن‌ها فراهم است که مطالب بیش‌تری بیاموزند. بدین‌منظور در باهدف پرورش فروتنی فکری پیشنهاد می‌شود، اقدام به آگاه‌سازی رذایل اخلاقی مقابل فروتنی، شبیه شدن به الگوهای دینی و علمی فروتن، مدل‌سازی فروتنی

فکری، تمرین سخاوتمندی و سپاس‌گزاری، پرورش ذهنیت رشد نمود. پذیرش و به‌کاربردن فروتنی فکری می‌تواند یک گام روبه‌جلو در کمک به شکاف بین ارزش‌ها و رفتارهای فرد باشد که این امر نیز می‌تواند به همگان کمک کند تا از رفتار غیراخلاقی در امور معرفتی جلوگیری کنند و رفتار فضیلت‌مندانه را فعال کنند. فروتنی فکری به‌اندازه کافی به انسان کمک می‌کند در مسیر حقیقت گام بردارد. هم‌چنین برای رسیدن به درک و فهم عمیق نیز مفید است و می‌توان آن را پرورش داد.

این پژوهش چون سایر پژوهش‌ها خالی از محدودیت نیست، پژوهش حاضر به‌صورت آنلاین و خودگزارشی بود، هم‌چنین نمونه مورد مطالعه محدود به شهر خاصی بوده است، از سوی دیگر به‌دلیل پیشینه پژوهشی کم در داخل کشور پژوهش حاضر با محدودیت جمع‌آوری اطلاعات و ادبیات پژوهشی همراه بوده است. همان‌طور که ذکر شد مطالعات اندکی در زمینه فروتنی فکری در کشور صورت گرفته است، در همین راستا امید است که این پژوهش بتواند در جهت تحقیقات آینده در مطالعه و تحقیقات مبتنی بر فضایل اخلاقی هم‌چون فروتنی فکری و اهمیت و جایگاه آن اثربخش باشد.



منابع

- ابن عربی، محی‌الدین (۱۳۸۸). تهذیب‌الاخلاق، ترجمه: زاهد ویسی، تهران: جامی.
- آصفی، محمدمهدی (۱۳۷۴). نقش وحید بهبهانی در نوسازی علم اصول، فقه اهل بیت، ش ۴.
- آقابابایی، ناصر، فراهانی، حجت‌الله، و فاضلی مهرآبادی، علیرضا (۱۳۸۹). سنجش قدردانی در دانشجویان و طلاب؛ بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه قدردانی. *مطالعات اسلام و روانشناسی*، ۴(۶)، ۷۵-۸۸.
https://islamicpsy.rihu.ac.ir/article_۱۱۰۳.html
- براتی، سیامک (۱۳۷۶). بررسی رابطه خود اثربخشی، عزت نفس و خود پایی در میان دانش آموزان سوم دبیرستان. *پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران*.
- صبحی، صالح (۱۳۹۵). نهج البلاغه، انتشارات هجرت، خطبه قاصعه ۱۹۲ (۲۹۰).
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۳۰). الکافی، به اهتمام محمدحسین درایتی، قم، مرکز بحوث دارالحدیث، قسم احیاء التراث، مؤسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث، چاپ اول، ۲ (۱۰۱).
- محمدی‌شیخ‌شبنانی، سیدسجاد (۱۳۹۸). بررسی ساختار عاملی تاییدی مقیاس فروتنی ارتباطی در زنان متأهل شهر اهواز. *پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری*، ۳۰ (۴)، ۱۳-۳۰.
<http://ijndibs.com/article-۱-۲۹۰-fa.html>

References

- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., & Sanford, R. N. (۲۰۰۶). La personalidad autoritaria (prefacio, introducción y conclusiones). *Empiria. Revista de Metodología de las Ciencias sociales*, (۱۲), ۱۵۵-۲۰۰. <https://www.redalyc.org/pdf/۲۹۷۱/۲۹۷۱۲۴۰۰۸۰۰۸.pdf>
- Alfano, M., Iurino, K., Stey, P., Robinson, B., Christen, M., Yu, F., & Lapsley, D. (۲۰۱۷). Development and validation of a multi-dimensional measure of intellectual humility. *PloS one*, ۱۲(۸), e۰۱۸۲۹۵۰. <https://doi.org/۱۰.۱۳۷۱/journal.pone.۰۱۸۲۹۵۰>
- Aqababae, N., Farahani, H., & Fazeli Mehr Abādi, A. (۲۰۱۰). Measuring Gratitude among University and Religious Students: An Enquiry into the psychometric features of the Gratitude Questionnaire. *Studies in Islam and Psychology*, ۴(۶), ۷۵-۸۸. https://islamicpsy.rihu.ac.ir/article_۱۱۰۳.html?lang=en [In Persian].
- Asefi, M. (۱۳۷۴). The role of Vahid Behbahani in modernizing the science of principles, *Ahl al-Bayt jurisprudence*, volume ۴. [In Persian].
- Barrett, J. L. (۲۰۱۷). Intellectual humility. *The Journal of Positive Psychology*, ۱۲(۱), ۱-۲. <https://doi.org/۱۰.۱۰۸۰/۱۷۴۳۹۷۶۰.۲۰۱۶.۱۱۶۷۹۴۵>
- Batson, C. D., Duncan, B. D., Ackerman, P., Buckley, T., & Birch, K. (۱۹۸۱). Is empathic emotion a source of altruistic motivation?. *Journal of personality and Social Psychology*, ۴۰(۲), ۲۹۰. <https://psycnet.apa.org/record/۱۹۸۱-۳۲۷۸۵-۰۰۱>
- Bowes, S. M., Costello, T. H., Ma, W., & Lilienfeld, S. O. (۲۰۲۱). Looking under the tinfoil hat: Clarifying the personological and psychopathological correlates of conspiracy beliefs. *Journal of Personality*, ۸۹(۳), ۴۲۲-۴۳۶. <https://doi.org/۱۰.۱۱۱۱/jopy.۱۲۵۸۸>
- Brati, S. (۱۹۹۷). Investigating the relationship between self-efficacy, self-esteem and self-esteem among third grade high school students. Master's thesis, *Shahid Chamran University*. [In Persian].

- Davis, D. E., Worthington Jr, E. L., & Hook, J. N. (۲۰۱۰). Humility: Review of measurement strategies and conceptualization as personality judgment. *The Journal of Positive Psychology*, ۵(۴), ۲۴۳-۲۵۲. <https://doi.org/10.1080/17439761.2010.537916>
- Elizabeth J. Krumrei-Mancuso, Megan C. Haggard, Jordan P. LaBouff & Wade C. Rowatt. (۲۰۲۰). Links between intellectual humility and acquiring knowledge, *The Journal of Positive Psychology*, ۱۵:۲, ۱۵۵-۱۷۰. <https://doi.org/10.1080/1743976.2019.1579359>
- Haggard, M., Rowatt, W. C., Leman, J. C., Meagher, B., Moore, C., Fergus, T.,... & Howard-Snyder, D. (۲۰۱۸). Finding middle ground between intellectual arrogance and intellectual servility: Development and assessment of the limitations-owning intellectual humility scale. *Personality and Individual Differences*, ۱۲۴, ۱۸۴-۱۹۳. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.12.014>
- Hilbert, M. (۲۰۱۲). Toward a synthesis of cognitive biases: how noisy information processing can bias human decision making. *Psychological bulletin*, ۱۳۸(۲), ۲۱۱. <https://psycnet.apa.org/journals/bul/138/2/211/>
- Hopkin, C. R., Hoyle, R. H., & Toner, K. (۲۰۱۴). Intellectual humility and reactions to opinions about religious beliefs. *Journal of Psychology and Theology*, ۴۲(۱), ۵۰-۶۱. <https://doi.org/10.1177/0091647114262016>
- Hoyle, R. H., Davisson, E. K., Diebels, K. J., & Leary, M. R. (۲۰۱۶). Holding specific views with humility: Conceptualization and measurement of specific intellectual humility. *Personality and Individual Differences*, ۹۷, ۱۶۵-۱۷۲. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.03.043>
- Ibn Arabi, M. (۲۰۰۸). Tahzib al-Akhlaq, translated by: Zahid Veysi, Tehran: *Jami*. [In Persian].
- Kalini, M.B. Y. (۱۴۳۰). Al-Kafi, by Mohammad Hossein Daraiti, Qom, Dar al-Hadith Research Center, Department of Heritage Revival, *Dar al-Hadith Scientific and Cultural Institute*, first edition, ۲(۱۰۱). [In Persian].
- Kline, R. B. (۲۰۱۰). Promise and pitfalls of structural equation modeling in gifted research.
- Koetke, J., Schumann, K., & Porter, T. (۲۰۲۲). Intellectual humility predicts scrutiny of COVID-۱۹ misinformation. *Social Psychological and Personality Science*, ۱۳(۱), ۲۷۷-۲۸۴. <https://doi.org/10.1177/1948850622988242>
- Krumrei-Mancuso, E. J. (۲۰۱۸). Intellectual humility's links to religion and spirituality and the role of authoritarianism. *Personality and Individual Differences*, ۱۳۰, ۶۵-۷۵. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.03.037>
- Krumrei-Mancuso, E. J. (۲۰۱۸). Intellectual humility's links to religion and spirituality and the role of authoritarianism. *Personality and Individual Differences*, ۱۳۰, ۶۵-۷۵. <https://doi.org/10.1016/j.anorl.2019.09.002>
- Krumrei-Mancuso, E. J., & Rouse, S. V. (۲۰۱۶). Comprehensive Intellectual Humility Scale. *Journal of Personality Assessment*. <https://doi.org/10.1037/t47726-000>
- Krumrei-Mancuso, E. J., & Rowatt, W. C. (۲۰۲۳). Humility in novice leaders: links to servant leadership and followers' satisfaction with leadership. *The Journal of Positive Psychology*, ۱۸(۱), ۱۵۴-۱۶۶. <https://doi.org/10.1080/1743976.2021.1952647>
- Leary, M. R. (۲۰۱۸). We can't all be right: Psychological and social implications of intellectual humility. *meeting of the Midwestern Psychological Association, Chicago*.
- Leary, M. R., & Hoyle, R. H. (Eds.). (۲۰۰۹). *Handbook of individual differences in social behavior*. Guilford Press.
- Leary, M. R., Diebels, K. J., Davisson, E. K., Jongman-Sereno, K. P., Isherwood, J. C., Raimi, K. T., & Hoyle, R. H. (۲۰۱۷). Cognitive and interpersonal features of intellectual humility. *Personality and Social Psychology Bulletin*, ۴۳(۶), ۷۹۳-۸۱۳. <https://doi.org/10.1177/0146167217697690>

- McCrae, R. R., & Greenberg, D. M. (۲۰۱۴). Openness to experience. *The Wiley handbook of genius*, ۲۲۲-۲۴۳. <https://doi.org/10.1002/9781118377377.ch12>
- McCullough, M. E., Emmons, R. A., & Tsang, J. A. (۲۰۰۲). The grateful disposition: a conceptual and empirical topography. *Journal of personality and social psychology*, ۸۲(۱), ۱۱۲. <https://psycnet.apa.org/journals/psp/82/1/112/>
- McCullough, M. E., Emmons, R. A., & Tsang, J. A. (۲۰۰۲). The grateful disposition: a conceptual and empirical topography. *Journal of personality and social psychology*, ۸۲(۱), ۱۱۲. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.1.112>
- McCullough, M. E., Rachal, K. C., Sandage, S. J., Worthington Jr, E. L., Brown, S. W., & Hight, T. L. (۱۹۹۸). Interpersonal forgiving in close relationships: II. Theoretical elaboration and measurement. *Journal of personality and social psychology*, ۷۵(۶), ۱۰۸۶. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.75.6.1086>
- McElroy, S. E., Rice, K. G., Davis, D. E., Hook, J. N., Hill, P. C., Worthington Jr, E. L., & Van Tongeren, D. R. (۲۰۱۴). Intellectual humility: Scale development and theoretical elaborations in the context of religious leadership. *Journal of Psychology and Theology*, ۴۲(۱), ۱۹-۳۰. <https://doi.org/10.1177/00916471140420013>
- Meagher, B. R., Gunn, H., Sheff, N., & Van Tongeren, D. R. (۲۰۱۹). An intellectually humbling experience: Changes in interpersonal perception and cultural reasoning across a five-week course. *Journal of Psychology and Theology*, ۴۷(۳), ۲۱۷-۲۲۹. <https://doi.org/10.1177/0091647119837010>
- Mohammadi-Sheikhshabani, S. S. (۲۰۱۸). Investigating the confirmatory factor structure of communication humility scale in married women of Ahvaz city. *New Advances in Behavioral Sciences*, ۳۰(۴), ۳۰-۱۳. <http://ijndibs.com/article-۱-۲۹۰-fa.html>[In Persian].
- Porter, T., Elnakouri, A., Meyers, E. A., Shibayama, T., Jayawickreme, E., & Grossmann, I. (۲۰۲۲). Predictors and consequences of intellectual humility. *Nature Reviews Psychology*, ۱(۹), ۵۲۴-۵۳۶. <https://www.nature.com/articles/s44109-022-00081-9>
- Porter, T., Schumann, K., Selmezy, D., & Trzesniewski, K. (۲۰۲۰). Intellectual humility predicts mastery behaviors when learning. *Learning and Individual Differences*, ۸۰, ۱۰۱۸۸۸. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2020.101888>
- Sherer, M., Maddux, J. E., Mercandante, B., Prentice-Dunn, S., Jacobs, B., & Rogers, R. W. (۱۹۸۲). The self-efficacy scale: Construction and validation. *Psychological reports*, ۵۱(۲), ۶۶۳-۶۷۱. <https://doi.org/10.2466/pr0.1982.51.2.663>
- Thórisdóttir, H., & Jost, J. T. (۲۰۱۱). Motivated closed- mindedness mediates the effect of threat on political conservatism. *Political Psychology*, ۳۲(۵), ۷۸۵-۸۱۱. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2011.00840.x>
- Toner, K., Leary, M. R., Asher, M. W., & Jongman-Sereno, K. P. (۲۰۱۳). Feeling superior is a bipartisan issue: Extremity(not direction) of political views predicts perceived belief superiority. *Psychological Science*, ۲۴(۱۲), ۲۴۵۴-۲۴۶۲. <https://doi.org/10.1177/0956797613494848>
- Whitcomb, D., Battaly, H., Baehr, J., & Howard-Snyder, D. (۲۰۱۷). Intellectual humility. *Philosophy and Phenomenological Research*, ۹۴(۳), ۵۰۹-۵۳۹. <https://www.jstor.org/stable/48078888>